

**PROGRAMI OLUŐTURAN
ÖGELER
(10)**

**YRD.DOÇ.DR.HAKAN SUNAY
A.Ü.BESYO**

PROGRAMI OLUŐTURAN ÖGELER

- **I.TEMEL ÖGELER**
- 1.AMAÇLAR
- 2.İÇERİK VE ETKİNLİKLER
- 3.DEĞERLENDİRME
- **II.YARDIMCI ÖGELER**
- 1.İLKELER
- 2.AÇIKLAMALAR
- 3.ARAÇ VE GEREÇLER
- 4.DERS DAĞITIM CETVELLERİ

1.AMAÇLAR

- Amaçlar saptanmadan programın diğer öğeleri çalışmaz. Çünkü;
- Amaçlar, NEYİ NİÇİN yaptığımızı, konuları niçin işlediğimizi bilmezsek, öğrencilere kuru bilgiler vermekten öteye gidemeyiz. Oysa, sınıflarda işlenen her konunun yapılan her dersin belli amaçlara hizmet etmesi gerekir. BÖYLECE;
- Amaçlar okulun rolünü belirler.
- Okulun ve öğretmenlerin çalışmalarında zaman zaman kılavuza ihtiyaç duyulur. Amaçlar bu rolü üstlenir.
- Amaçlar okulda yapılacak çalışmalarda öğretmene yardımcı olurlar.
- Amaçlar öğrenciden yanadır öğrenciye dönüktür.
- Amaçlar öğrencinin kendi kendini değerlendirmesine yardımcı olur.
- Amaçlar öğrencinin ulaşabileceği sınırları belirler
- Amaçların önemli görevlerinden biri de, değerlendirmeye temel olmalarıdır
- Amaçlara ulaşılmışsa bir başarı söz konusudur. Ulaşılmamışsa da bir başarısızlık vardır. Ancak bu başarısızlık nereden ileri gelir ? Programdan mı Uygulamadan mı? Buna göre amaçlar, programın ve çalışmaların değerlendirilmesinde temel olmaktadır.

AMAÇLAR HANGİ DÜZEYLERDE HAZIRLANMAKTADIR ?

- **I. GENEL AMAÇLAR**
- 1. EĞİTİMİN GENEL AMAÇLARI
- 2. OKULUN GENEL AMAÇLARI
- **II. ÖZEL AMAÇLAR**
- 1. DERSLERİN ÖZEL AMAÇLARI
- 2. ÜNİTELERİN ÖZEL AMAÇLARI

I. GENEL AMAÇLAR

- **ÖZEL AMAÇLARA GÖRE DAHA GENEL AMAÇLARI BELİRTİR VE AMAÇLARIN BELİRLENMESİNDE TOPLUMUN BEKLENTİ VE İHTİYAÇLARI İLE EĞİTİM FELSEFESİ ÖN PLANDA TUTULUR.**

II. ÖZEL AMAÇLAR

- ÖĞRENCİ ÖZELLİKLERİ İLE KONU ALANI ÖZELLİKLERİNE GÖRE GENEL AMAÇLAR DOĞRULTUSUNDA SAPTANIR. ÖZEL AMAÇLAR, ÖĞRENCİNİN HANGİ KAPSAMI NE DERECE YETERLİLİKTE ÖĞRENMESİ GEREKTİĞİNİ VE ÖĞRENME GERÇEKLEŞTİĞİNDE HANGİ DAVRANIŞI GÖSTEREBİLECEĞİNİ AÇIKÇA GÖSTERİR.

1. EĞİTİMİN GENEL AMAÇLARI

- Bütün eğitim etkinliklerine yön vermek için hazırlanır. Türk Milli Eğitiminin amaçları buna örnektir.
- Her düzeydeki okullarımızın Türk Milli Eğitiminin amaçlarına uygun olarak çalışması zorunludur.
- Türk Milli Eğitim gibi bir milli eğitim sisteminin hedefleri, değişik seviyelerde ele alınabilir. Bir milli eğitim sisteminin hedefi, en genel seviyede bu eğitim sisteminin ürünü olarak yetişmesi istenen “**İDEAL İNSANIN**” nitelikleri olabilir. Ya da eğitim sisteminin topluma kazandırılması istenen **NİTELİKLER** sayılabilir.

2. OKULUN GENEL AMAÇLARI

Okulun genel amaçları, eğitimin genel amaçlarına uygun fakat o okulun fonksiyonunu dile getiren amaçlardır. Örneğin; İLKÖĞRETİM, ORTAÖĞRETİM, YÜKSEKÖĞRETİM amaçları gibi.

Örneğin ; Okul öncesi eğitimin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

- * Onları temel eğitime hazırlamak
- * Çocukların Türkçe'yi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak. V.b amaçlar gibi.

1. DERSLERİN ÖZEL AMAÇLARI

- Derslerin özel amaçları da okulun genel amaçlarına uygun olarak düzenlenen belli bir alanın amaçlarıdır.
- Örneğin; Matematik, Beden Eğitiminin, Sosyal Bilgilerin amaçları gibi. **Ancak bunlar belli bir okul için düzenlenir.**
- Örneğin; Matematik dersinin amaçları, ya da lise matematik dersinin amaçları gibi

2. ÜNİTENİN ÖZEL AMAÇLARI

- Ünitelerin özel amaçları derslerin özel amaçlarına uygun olarak ÖĞRETMEN tarafından hazırlanır.

AMAÇLAR NASIL HAZIRLANMAKTADIR ?

- Bugünkü programlarda yer alan amaçların hazırlanması sağlıklı yapılmamaktadır. Öyleki AMAÇLAR, programların baş tarafında bulunması gerekli metinler olarak kalmakta ve görülmektedir. Bu hususu şu nedenlere dayalı olarak açıklamak mümkündür;
- 1.Amaçların konulardan önce hazırlanması gerekirken zaman zaman konular saptandıktan sonra amaçlar düzenlenmeye çalışılır.Böylece amaçla konu arasında kuvvetli bir bağ olmaz.
- 2.Öğretmenin uygulamasıyla ilgilidir.Amaçla konunun kopuk olduğunu fark eden öğretmen amacın gerçekleşmesine çalışacağına , konuları işlemeyi tercih etmektedir.
- 3.Amaç cümlelerine ulaşabilirlik ilkesi pek dikkate alınmamaktadır.
- 4.Amaç cümleleri çok süslü cümleler halindedir.Biraz incelendiğinde fonksiyonel olmadıkları kolayca anlaşılır. Örneğin;”mükemmel bir insan olarak yetişirler” amacı buna bir örnektir.ulaşılması çok güçtür.
- 5.Bazı amaç cümlelerinde ise birden çok amaç bulunur.Oysa amaçlar tek tek anlaşılır bir biçimde hazırlanmalıdır.
- Bugün okullarda uygulanan programların amaçları MEB tarafından hazırlanır ve emirle okullarda uygulanır.Ancak son zamanlarda ÜNİVERSİTELER etkili olmaktadır.
- **O HALDE AMAÇLAR NASIL HAZIRLANMALIDIR ?**

AMAÇLAR NASIL HAZIRLANMALIDIR ?

- **AMAÇLAR; TOPLUMSAL ÇEVRE, EĞİTİM FELSEFESİ, EĞİTİM EKONOMİSİ, EĞİTİM PSİKOLOJİSİ, BİREY VE KONU ALANLARI** Dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bir başka deyişle **AMAÇLAR;**
- TOPLUM İHTİYAÇLARINI
- TOPLUMUN BİREYE SAĞLADIĞI OLANAKLARI
- TOPLUMDAKİ ÖNEMLİ PROBLEMLERİ
- TOPLUMDAKİ DEĞİŞME YÖNELİMLERİNİ
- TOPLUMUN DEĞER YARGILARINI
- TOPLUMDAKİ İŞ OLANAKLARINI
- YETİŞKİNLERİN PROBLEMLERİNİ
- EĞİTİM PSİKOLOJİSİNİN BULGULARINA UYMALI
- EKONOMİK OLARAK UYGULANABİLİR OLMALI
- AMAÇ CÜMLELERİNİN SONU SINIRLI OLMALI
- AMAÇ CÜMLELERİ ÇEŞİTLİ YORUMLARA YOL AÇAN CÜMLELERDEN SEÇİLMEMELİ ÖRNEĞİN ; **ÇEŞİTLİ YORUMLARA YOL AÇANLAR;** BİLMEK, ANLAMAK, DEĞERLEMEK, ZEVK ALMAK v.b gibi
- **SINIRLI ANLAMI OLANLAR;** İNANMAK, YAZMAK, NAKLETMEK, TAMAMLAMAK, KIYASLAMAK, GÜVENMEK, AYIRT ETMEK, LİSTELEMEK.

AMAÇLAR HANGİ NİTELİKLERE SAHİP OLMALIDIR ?

1. ANLAŞILIRLIK
2. ÖĞRENCİYE AİTLİK
3. TUTARLILIK
4. YARARLILIK
5. EKONOMİKLİK
6. ULAŞILABİLİRLİK
7. KAPSAMLILIK
8. BÜTÜNLÜK

AMAÇLAR KİMLER TARAFINDAN HAZIRLANMALIDIR ?

- Ülkemizde merkeziyetçi bir sistem vardır. Buna göre programlar MEB tarafından hazırlanır ve uygulanmak üzere okullara gönderilir.
- Türk Milli Eğitiminin amaçları tüm okul sistemini ilgilendirdiği için, 1739 sayılı Milli Eğitim temel kanunu ile **Türk Milli Eğitiminin amaçları TBMM** tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.
- Okulun genel amaçlarınının hazırlanmasında ilgili okul kademelerinde çalışan elemanları görev alır.
- Derslerin amaçlarınının hazırlanmasında ise, ilgili alanın uzmanlarınca kurulan komisyon sorumlu olur.
- İleri program anlayışında amaçlar; ÖĞRENCİLERİN,VELİLERİN, YÖNETİCİLERİN, ÖĞRETMENLERİN VE KONU ALANI UZMANLARININ fikirleri, görüşleri alınarak hazırlanır. Ayrıca **PROGRAM GELİŞTİRME UZMANINI** da ihmal etmemek gerekir.

AMAÇLAR NASIL TANIMLANMALIDIR ?

- Son zamanlara kadar amaçlar ilgililerce saptanır ve böylece bırakılırdı. Ancak günümüzde o amaca ulaşan öğrencinin göstereceği **DAVRANIŞLARDA** o amacın altında sıralanmalıdır. Yani, “**düzenlediğimiz amaca ulaşan biri ne yapar ?**” sorusunun cevabı amacın altında yazılmalıdır.

Davranış Yazılırken Uyulması Gereken İlkeler ;

- 1.Yazılan her davranış hangi hedefle ilgiliyse o hedefin niteliklerine uygun olmak zorundadır.
- 2.Davranış tümcelerinin sonuna, yazma, söyleme, eşleştirme, seçip söyleme, kesme, çizme, çıkarma, oturma v.s yazılmalıdır.
- 3. Davranış ifadesi açık seçik ve anlaşılır olmalıdır
- 4.Davranışlar binişik olmamalıdır.
- 5.Davranış ifadeleri kapsamlı aynı zamanda sınırlı olmalıdır.
- 6.Davranışlar kolaydan zora basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır.
- 7.Özellikle psiko motor davranışların işlem basamaklarına uymalıdır.
- 8.Davranışlar öğrenciye göre olmalıdır.
- 9.Davranışlar öğretmenin yapacakları değil öğrencinin yapacakları olmalıdır.
- 10.Her davranış tümcesi bir tek özelliği içermelidir.

Hedef ve Hedef Belirleme

- HEDEF; Varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir.
- Hedefler toplumsal gerçeği, insanı ve konu alanını temele almalıdır.
- Ancak bir hedef zamanla geçersiz hale gelebilir dolayısıyla, “tüm hedefler değişmeye açıktır”
- Her hedef kişinin BİLGİ, BECERİ, ALIŞKANLIK, GÜÇ, İLGİ, YETENEK, TUTUM gibi özelliklerinin birine dayanabilir.
- Bu nedenlerden dolayı çağdaş eğitimciler öğrencileri;”**BİLİŞSEL, DUYUŞSAL, DEVİNİŞSEL ALAN**” olmak üzere ÜÇ gruba ayırarak sınıflandırmışlardır.

Üç Alanla İlgili Hedef Yazarken Dikkat Edilecek Noktalar

- 1.Hedef cümlesinin sonunda “bilgisi,bilme becerisi,gücü, yeteneği” gibi sözcüklerden biri bulunmalı
- 2.Hedefler öğrenci davranışına dönüştürülebilir olmalı
- 3.Hedefler öğrenme ürününü dile getirmelidir.
- 4.Konu başlıkları hedef olamaz.
- 5.Hedefler kapsamlı aynı zamanda sınırlı olmalıdır.
- 6.Hedeflerin hangi konu içeriği ile ilgili olduğu belirtilmelidir
- 7.Hedefler binişik olmamalı.
- 8.Hedefler hangi alanla ilgili yazılıyorsa o alanın niteliklerine uygun olmalıdır.
- 9.Hedefler birbirini destekler nitelikte olmalıdır.

MUHTEVA (İÇERİK) VE ETKİNLİKLER

- **Günümüz programlarında önemli bir yer tutar.**
- **Genellikle programların bir kısmında İÇERİK ile AMAÇLAR arasında tam bir bağ yoktur.**
- **Buna göre amaçlar ihmal edilmiş, ancak içeriğe gereğinden fazla önem verilmiştir.**

Geliştirilecek Olan Programlarda İçerik ve Etkinlikler Şu Özelliklere Sahip Olmalıdır;

- 1.İçerik ve Etkinlikler amaca göre olmalıdır.
- 2.İçerik ve Etkinlikler ÖĞRENCİYE GÖRE olmalıdır.
- 3.Düşünülen öğrenme yaşantılarının ekonomik olmasına dikkat edilmelidir.
- 4.Tasarlanan yaşantıların diğer yaşantılarla tutarlı olması onlarla çelişik olmaması gerekir.
- 5.Seçilen içerik hem toplumsal hem bireysel yarar sağlamalıdır.
- 6.Seçilen içeriğin ve uygulanacak etkinliğin öğrenme ve öğretmeye uygun olması gerekir.
- 7.Seçilecek içerik bilgi dünyasında önemli bir yer almalıdır.Yani öğretilmeye değer olmalıdır.

EĞİTİM DURUMU

- **Eğitme Durumu;** öğrenciye ders ya da konu alanı için saptanan hedef davranışların her bir öğrenciye NASIL VE NE YOLLA kazandırılacağıının belirlenmesidir.
- Eğer okulu bir fabrikaya benzetirsek, eğitim durumu, öğrenciye istenilen davranışların kazandırıldığı yani onun eğitildiği bir süreçtir.
- Bu süreç, öğrenci açısından ÖĞRENME, öğretmen açısından ÖĞRETME durumudur.

Bu basamakta;

- BİLMEYEN ÖĞRENCİYİ BİLEN
- YAPMAYAN ÖĞRENCİYİ YAPAN
- SORUNLARINI ÇÖZEMEYEN ÖĞRENCİYİ ÇÖZEN
- SEVMEYEN ÖĞRENCİYİ SEVEN DURUMUNA GETİRMEK SÖZ KONUSUDUR.
- **Bu işin nasıl yapılacağı ise daha çok ÖĞRENME ile ilgilidir.**

Öğrenmeyi Açıklayan Pek çok Kuram Vardır

- Öğrenme Kuramlarını 4 Ana Başlıkta Toplamak
Mümkündür;
- **1.ŞARTLANMA KURAMI**
- **2.BİLİŞSEL ALAN KURAMI**
- **3.GÜDÜLEME, KİŞİLİK, TOPLUMSAL PSİKOLOJİ AĞIRLIKLIL KURAM**
- **4.BİLGİ İŞLEM KURAMI**

1.ŞARTLANMA KURAMI

- Öğrenmeyi **UYARICI** ile **DAVRANIM** arasında bir bağ kurma olarak ele almaktadır.
- **Bu Kuramın Öğrenme İlkeleri Şöyledir;**
- 1.Öğrenci yaparak öğrenir
- 2.Öğrenmede tekrarın önemi büyüktür
- 3.Doğru davranım pekiştirilmelidir
- 4.Güdüleme öğrenmeyi olumlu ve önemli derecede etkiler.
- **BU KURAMI SAVUNANLAR ÖĞRENMEYİ BİR ÜRÜN OLARAK ELE ALMIŞLARDIR.**

2.BİLİŞSEL ALAN KURAMI

- Bu kurama göre, öğrenmede **BİLME, KAVRAMA, SEZME** gibi **ZİHİNSEL** etkinlikler daha baskındır.
- Öğrenme hem zekanın hem güdülemenin hem de transferin ürünüdür.
- **Bu Kuramın Öğrenme İlkeleri Şunlardır ;**
- 1.Öğrenmede öncelikle içeriğin ve sorunun doğru algılanması önemlidir
- 2.Kazandırılacak davranışlar ve onlarla ilgili içerik tutarlı bir biçimde düzenlenirken öğrencinin **GELİŞİM** düzeyi göz önüne alınmalıdır.
- 3.Anlayarak ve kavrayarak öğrenme ezbere dayalı öğrenmelerden daha kalıcıdır.
- 4.Öğrenciye her eğitim durumunda dönüt düzeltme verilmelidir.
- 5.Öğrenci öğrenme yaşantılarındaki ilişkileri kendisi bulmalıdır.
- 6.Öğrenciye kazandırılacak davranışlar, onun hazır
- bulunuşluk düzeyine göre saptanmalıdır.
- 7.Öğrenme tek bir yaşantı ile gerçekleşmez.
- **BU KURAMI SAVUNANLAR ÖĞRENMEYİ BİR ÜRÜN OLARAK DEĞİL DE DAHA ÇOK BİR SÜREÇ OLARAK ELE ALMIŞLARDIR.**

3.GÜDÜLEME KİŞİLİK TOPLUMSAL PSİKOLOJİ AĞIRLIKLIL KURAM

- Bu kurama göre, öğrenme, kişinin yeteneklerine, kültürel gelişimine, içinde yaşadığı toplumdaki kültüre, güdülenmişliğine ilgisine, öğrenme ortamının havasına bağlıdır.
- **Bu Kuramın Öğrenme İlkeleri Şöyledir;**
- 1.Hedef davranışlar öğrencinin yeteneğine göre olmalıdır.
- 2.Öğrencinin fiziksel ve kültürel gelişimi bilinmelidir
- 3.Öğretme ortamında kullanılan cesaretlendirme ve destekleme öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırır.
- 4.Öğrenci ilgi duyduğu alanda daha başarılı olur.
- 5.Öğretme ortamının yapısı ve havası öğrenmeyi etkileyen değişkendir.

4.BİLGİ İŞLEM SÜRECİ KURAMI

- Öğrenme bilgi işlem sürecine benzer bir biçimde ele alınmaktadır. Yani girdiler belli bir zamanda istendik ürüne dönüştürülür.
- **Bilgi işle süreci: Girdiler-İşlemler-Çıktılar ve Dönüt ten oluşur**
- Bu yaklaşımı benimseyen **Gagne** öğrenmenin öğrencinin iç ve dış koşullarının etkileşimi sonucu olduğunu söylemektedir.
- Bu yaklaşımı benimseyenlere göre, Öğrenme, insan zihninde **8 aşamalı evreden** geçerek oluşur.**Bunlar;**
- **1.güdüleme 2.farkına varma 3.kazanma 4.kodlama 5.hatırlama 6.genelleme 7.davranım 8.pekiştirme**dir.
- **Gagne, öğretme ortamının düzenlenmesinde şu sıranın izlenmesini savunur;**
- 1.Dikkati çekme
- 2.Öğrenciye kazandırılacak davranışlar dersin başında verilmeli
- 3.Ön öğrenmelerin hatırlatılması
- 4.Uyarıcı araç ve gereçlerin sunulması
- 5.Öğrenciye rehberlik etme
- 6.Davranışın gözlenmesi
- 7.Dönüt verme
- 8.Değerlendirme
- 9.Kalıcılığı sağlama

Bilgi İşlem Süreci Kuramının Öğrenme İlkeleri ;

- 1.Öğretme ortamı öğrenci için düzenlenmelidir
- 2.Planlanmış öğretim etkinlikleri bireyin gelişimine olumlu katkıda bulunur.
- 3.Bu etkinlikler bilimsel verilere dayanmalıdır.

EĞİTİM DURUMU DÜZENLENİRKEN DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR

- 1. HEDEFE GÖRELİK
- 2. ÖĞRENCİYE GÖRELİK
- 3. EKONOMİKLİK
- 4. DİĞER YAŐANTILARA
GÖRELİK

DEĞERLENDİRME

- Bugüne kadarki uygulanan programlarda değerlendirme bir hayli ihmal edilmiştir.Ancak programlar 15-20 yılda bir yenilenmesi gereği duyularak değiştirilmiştir.
- Programlarda bir çok aksaklık olabilir. En önemlisi **SAPTANMIŞ OLAN AMAÇLARIN BİR KISMI ULAŞILABİLİRLİK** özelliğinden yoksun olabilir. Bu amaçların hemen değiştirilmesi ve onların yerine ulaşılabileceği ümit edilen **yenilerinin saptanması** gerekir. Ya da amaçlar iyi olur da amaca ulaştıracağı düşünülen öğrenme yaşantıları iyi düzenlenmemiş olabilir.
- Bizi amaca ulaştırmayan içerik ve etkinliklerin programda yeri olmamalıdır.
- Öyleyse, bir programın tam olarak değerlendirilebilmesi için amaçların daha önce açıklanan niteliklere uygun olarak düzenlenmesi, tanımlarının yapılarak davranışlarının saptanması ve bunlara uygun olarak tasarlanan öğrenme yaşantılarının ve öğrenme durumlarının bilinmesi gerekir.
- Ancak bundan sonra, istenen değişmeler ile elde edilen değişmeler arasında bir değerlendirme yapılabilir.

II.YARDIMCI ÖGELER

1.İLKELER

- OKULLARDA UYGULANAN PROGRAMLARDA TÜRK MİLLİ EĞİTİM VE OKULUN AMAÇLARINDAN SONRA EĞİTİM ÖĞRETİM İLKELERİ YER ALIR.
- İLKELER ÖĞRETMENE YOL GÖSTEREN KILAVUZ FİKİRLERDİR.
- ÖĞRETMENE YARDIMCIDIR.

2.AÇIKLAMALAR

(Ders İçerik ve Kur Tanımları)

- Programda açıklanır ve her dersin amaçlarından sonra yer alır.
- Açıklamalarda;
 - 1.Dersin nasıl işleneceği
 - 2.İşlerken nelere dikkat edileceği
 - 3.Hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı
 - 4.Dersle ilgili son gelişmeler yer alır.
- **ÖĞRETMENİN YARDIMCISIDIR.**

3.ARAÇ VE GEREÇLER

4.DERS DAĞITIM CETVELLERİ

TEŐEKKÜR EDERİM

YRD.DOĐ.DR.HAKAN SUNAY